

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Meze překážky věci pravomocně rozhodnuté v opakovaných sporech o bezdůvodné obohacení

Institut překážky věci pravomocně rozhodnuté (res iudicata) představuje jeden ze základních principů civilního procesu. Jeho smyslem je zajistit stabilitu právních vztahů, zabránit opakovanému projednávání již rozhodnutých nároků a současně chránit autoritu soudního rozhodování. Pravomocné rozhodnutí soudu proto představuje významnou procesní skutečnost, která omezuje možnost účastníků znovu otevřít otázku, o níž již bylo mezi týmiž účastníky rozhodnuto.

Současně však nelze přehlížet, že překážka věci pravomocně rozhodnuté představuje zásah do práva účastníka domáhat se soudní ochrany. Její účinky proto nemohou být vykládány extenzivně, nýbrž pouze v rozsahu, který odpovídá zákonnému vymezení materiální právní moci podle ust. § 159a občanského soudního řádu.

Judikatura Nejvyššího soudu dlouhodobě vychází z toho, že materiální právní moc nelze chápat jako obecnou závaznost všech právních úvah, které soud v předchozím řízení učinil. Účelem tohoto institutu není „zmrazit“ právní názory soudu do budoucna, nýbrž zabránit opakovanému rozhodování o totožném nároku, který byl již pravomocně vyřešen. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůrazňuje, že překážka věci pravomocně rozhodnuté vzniká pouze tehdy, jestliže jde o tutéž věc, tedy o totožný nárok nebo právní stav vymezený stejnými skutkovými okolnostmi a týkající se stejných účastníků.

Tyto závěry nabývají zvláštního významu ve sporech o bezdůvodné obohacení, zejména v případech, kdy tvrzené obohacení vzniká postupně v čase. Typickou otázkou pak je, zda pravomocné rozhodnutí o nároku za určité období brání projednání nároku vzniklého později, případně zda soud v následném řízení zůstává vázán právními závěry vyslovenými v předchozím rozhodnutí.

Zvláštní význam má tato otázka v situaci, kdy bylo předchozí řízení ukončeno rozsudkem pro uznání, případně rozsudkem založeným na fikci uznání nároku.

Rozsah materiální právní moci podle ustanovení § 159a o. s. ř.

Základním východiskem právní úpravy je skutečnost, že závaznost pravomocného rozhodnutí se vztahuje především na jeho výrokovou část. Právě výrok představuje autoritativní vyjádření toho, o čem soud rozhodl a jaký právní následek mezi účastníky založil.

Odůvodnění rozhodnutí naproti tomu plní především vysvětlující a interpretační funkci. Obsahuje právní a skutkové úvahy, které soud vedly k určitému rozhodnutí, avšak samo o sobě nezakládá závaznost podle ust. § 159a o. s. ř.

Tento rozdíl má zásadní význam zejména v situacích, kdy soud v rámci řízení posuzuje otázky, které nejsou samostatným předmětem žaloby. Typickým příkladem je existence smluvního vztahu v řízení o vydání bezdůvodného obohacení.

Pokud například soud rozhoduje o peněžitém nároku z titulu bezdůvodného obohacení a při jeho posouzení dospěje k závěru, že určitá smlouva nevytvořila platný právní titul k užívání majetku, řeší tuto otázku pouze jako předběžnou otázku významnou pro rozhodnutí konkrétního nároku.

Takový závěr však sám o sobě neznamená, že otázka platnosti smlouvy byla mezi účastníky pravomocně rozhodnuta s účinky materiální právní moci.

Rozšíření účinků pravomocného rozhodnutí i na právní závěry obsažené pouze v odůvodnění by totiž vedlo k nepřípustnému rozšíření překážky věci pravomocně rozhodnuté a k omezení práva účastníků domáhat se soudní ochrany v jiných řízeních.

Rozsudek pro uznání a jeho materiální účinky

Specifickou otázku představují rozsudky pro uznání podle ust. § 153a občanského soudního řádu.

Rozsudek pro uznání je rozhodnutím ve věci samé a z hlediska procesních účinků není „slabším“ rozhodnutím pouze proto, že soud nevycházel z provedeného dokazování o samotné existenci nároku. Stejně jako jiné meritorní rozhodnutí může založit překážku věci pravomocně rozhodnuté.

Tento závěr však nelze interpretovat tak, že rozsudek pro uznání zakládá širší rozsah materiální právní moci než rozhodnutí vydané po věcném projednání věci.

Rozhodující zůstává vždy obsah výroku a skutkové vymezení uplatněného nároku.

Jestliže tedy soud rozsudkem pro uznání uloží žalovanému povinnost zaplatit určitou částku představující bezdůvodné obohacení za konkrétní období, vztahuje se překážka věci pravomocně rozhodnuté pouze k tomuto nároku.

Skutečnost, že žalovaný nárok uznal nebo že nastala fikce uznání, nemůže sama o sobě způsobit, že byly pravomocně vyřešeny všechny právní otázky, které by mohly mít význam v budoucích sporech mezi účastníky.

Jinak řečeno, rozsudek pro uznání zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté v rozsahu přiznaného nároku, nikoliv v rozsahu všech právních předpokladů, z nichž existence tohoto nároku v konkrétním řízení vycházela.

Časové vymezení nároku u bezdůvodného obohacení

Zásadní význam má při posuzování identity nároku jeho časové vymezení.

Nárok na vydání bezdůvodného obohacení není vždy jednorázovým právem. V případech neoprávněného užívání cizí věci či prostoru může vznikat postupně, typicky za jednotlivá časová období.

Pokud tedy soud rozhodne o vydání bezdůvodného obohacení za určité období, neznamená to automaticky, že bylo rozhodnuto také o nárocích vzniklých v období následujícím.

Například pravomocné rozhodnutí o nároku za období leden až duben 2026 samo o sobě nebrání

projednání nároku za období květen až červenec 2026, byť oba nároky vycházejí ze stejného skutkového vztahu.

Rozhodující je, že jde o odlišné časové období, v němž mohly nastat nové skutečnosti významné pro vznik a výši nároku.

Opačný výklad by vedl k tomu, že soudní rozhodnutí o jednom dílčím nároku by fakticky předurčovalo budoucí právní vztahy účastníků bez možnosti jejich samostatného soudního přezkumu.

Předběžné otázky a jejich význam v následných řízeních

Z výše uvedených zásad vyplývá, že soud rozhodující v pozdějším řízení není bez dalšího vázán právními závěry obsaženými v odůvodnění předchozího rozhodnutí.

To platí i tehdy, pokud se skutkové okolnosti obou řízení významně překrývají.

Soud je samozřejmě oprávněn zohlednit argumentaci vyslovenou v předchozím rozhodnutí, avšak nemůže být zbaven povinnosti samostatně posoudit právní otázky významné pro nové řízení.

Jinak by došlo k faktickému vytvoření institutu, který občanský soudní řád nezná, tedy obecné závaznosti právních názorů soudů vyslovených v předchozích řízeních.

Takový přístup by byl v rozporu nejen s konstrukcí materiální právní moci, ale také s požadavkem, aby každá věc byla projednána podle svého aktuálního skutkového a právního stavu.

Závěr

Institut překážky věci pravomocně rozhodnuté představuje nezbytný prostředek ochrany právní jistoty a stability soudních rozhodnutí. Jeho význam však nelze spojovat s absolutním účinkem, který by bránil projednání každého dalšího sporu mezi stejnými účastníky.

Rozhodující je vždy rozsah nároku, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, zejména jeho skutkové a časové vymezení.

Rozsudek pro uznání má stejné účinky jako jiné meritorní rozhodnutí, avšak jeho závaznost se stejně jako u ostatních rozhodnutí omezuje na konkrétní nárok vymezený výrokem a skutkovým základem žaloby.

Ve sporech o bezdůvodné obohacení má tento závěr zásadní praktický význam. Pravomocné rozhodnutí o dílčím nároku nemůže bez dalšího uzavřít možnost domáhat se vydání obohacení vzniklého v jiném období ani nemůže založit závaznost právních závěrů, které byly pouze předběžnou otázkou.

Stejné principy se uplatní i u rozsudků pro uznání. Ani skutečnost, že rozhodnutí bylo vydáno bez věcného projednání nároku, nemění jeho procesní účinky, avšak současně nemůže rozšiřovat rozsah materiální právní moci nad rámec toho, co bylo skutečně rozhodnuto ve výroku.

Mgr. Nikola Senetová,
advokát

[Advokátní kancelář JELÍNEK & Partneři s.r.o.](#)

Pardubice-Dražkovice 181
533 33 Pardubice-Dražkovice

Truhlářská 1108/3
110 00 Praha 1

Tel.: +420 466 310 691
e-mail: advokati@advokatijelinek.cz

Zdroje:

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 22 Cdo 381/2007
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1547/2017
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2021, sp. zn. 21 Cdo 1212/2021

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Povaha sjezdů](#)
- [Zaplatit za logo nestačí. Jaká práva skutečně získáváte?](#)
- [Výslech advokáta účastníka řízení coby důkazní prostředek](#)
- [Rozhodnutí Nejvyššího soudu ke změně klíče pro stanovení příspěvků na správu domu a pozemku, k samotnému stanovení příspěvků a k rozúčtování nákladů na služby](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě](#)
- [Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie](#)
- [Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?](#)
- [AML rizika u luxusních nákupů](#)
- [Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady](#)
- [Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní](#)
- [Formální a materiální stránka přestupku: case study](#)